

שיחת רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א "נמילתה כנתינתה"

דברי מספד והתעוררות להסתלקות שר התורה מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

בס"ד, מוצש"ק לסדר צו, אור ל"ז אדר ב' תשפ"ב

נשמת היהודי היא תורה

בגמ' בכתובות (ז.) "נמילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נמילתה בששים רבוא, וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא". כשם שהקב"ה נתן את התורה בסיני במעמד שישים ריבוא, כך גם בפמירת יהודי נמילת התורה שלו, וצריכים שישים ריבוא. כשלומדים את הגמ' נדמה שזה כביכול 'משל', איך ניתן להשוות פמירה של יהודי למעמד הר סיני? כשיהודי נפטר מן העולם כמה תורה במלה?

קעת נפטר רבי חיים זצ"ל, ואצלו אין ספק שזו נמילתה של תורה ממש, כשקוברים אותו קוברים עמו ש"ס בבלי וירושלמי ספרא וספרי מכילתא ותוספתא, כל הספרים שיש הכל קעת נקבר באדמה. אין דבר שהוא לא ידע, וכל ימיו לא פסק פומיה מללמוד, והוא המייצג את ה"נמילתה כנתינתה" שנשמת היהודי היא כל התורה כולה. וזה לא שייך לכשרונות אלא לכח הרצון, כשזה הדבר היחיד שמעניין את האדם מינקותו, והוא עוסק רק בזה, ממילא הוא זוכר הכל ויודע הכל.

החיים סביב המשכן – "ושכנתי בתוכם"

אנו נמצאים בפרשיות תורת כהנים, של הנוכת המשכן ותחילת העבודה בו, מה אומר לנו המשכן? הנה בהיות המקדש על מכוננו, כל אחד ואחד מישראל בכל מקומות מושבותיו ידע - בירושלים יש ביהמ"ק, אבל בחיים היומיומיים שלו אין לזה משמעות, הוא לא חש בכל מעשה שלו את עובדת קיומו של המקדש שבירושלים, כשהוא מגיע לרגלים יש לו מורא מקדש, אבל כשהוא נמצא הרחק הוא לכל היותר מכין רגליו כנגד קדשי הקודשים אך לא מעבר. במשכן לעומת זאת, כל המחנות והדגלים חנו סביב למשכן, ובכל מעשה ופעולה ש"א עשה הוא היה צריך לבחון את עצמו האם הוא מתאים למשכן ששוכן בקרבתו, למשכן הייתה 'נוכחות' בתוך כלל ישראל והשפעה רבה על כל דבר ודבר. זו הייתה ההרגשה הפשוטה, כשחיים מול המשכן, ורואים את עמוד הענן ביום ואת עמוד האש בלילה, כל החיים אחרים, זה לחיות עם ספר תורה ברוחו כל הזמן, הקב"ה פה.

וכך נתייסד עם ישראל, שהחיים הפשוטים הם מול הקב"ה - שיויתי ד' לנגדי תמיד בחוש. וכשהאדם חי עם הרגשה כזו אלו חיים אחרים, וכיון שכך היה במשכן, ההרגשה צריכה להיות של 'שכנות' עם הקב"ה, "ושכנתי בתוכם".

וכיצד היא ה'שכנות' הזו? לכל אדם יש דעת, שכל ובינה, השכל הוא הנשמה של האדם, והנשמה היא חלק אלוק ממעל, "אתה נפחת בי" מדיליה נפח, ולכל אדם יש חלק אלוקי ששוכן בקרבו, ההרגשה צריכה להיות: השכל רואה מה שאתה עושה, האינך מתבייש מהשכל שלך? הקב"ה פה. כששורה שכינה היא שורה במוח - בחלק הרוחני שבו. וכשאדם לומד תורה יש בו חלק ששייך למעמד הר סיני, וכשלא שוכחים את זה כל החיים הם חלק מהתורה, כשהוא נולד ניתנת תורה, וכשהוא מסתלק נמילת התורה. נשמת היהודי היא תורה, וממילא השיויתי הוא דבר פשוט, הגוף נקרא דבר גשמי, אבל השכל הוא ודאי דבר רוחני, כולו נשמה, כל ההשתלשלות של הבורא היא ע"י הרוחניות הזו, דרך זה הקב"ה מדבר עמו, דרך זה המלאכים אומרים לו גדל, כל הבנה שאדם מקבל זה מסר שהוא מקבל מהקב"ה, "חננו מאיתך", וא"כ מי שלומד תורה כל הזמן, הוא חי עם דבר ד' כל הזמן.

מטרת החיים להגיע לידיעת כל התורה כולה

וכאן הייתה לנו דוגמא לזה, רבי חיים זצ"ל שלא פסק פומיה כל ימיו, ואפשר לחיות כך. המטרה של כל אחד מישראל היא להגיע לידיעת כל התורה כולה, קודם שנתקלקל העולם חיי אדם היו צריכים להיות אלף שנים, מפני שאין גבול וקץ לתורה וכל הזמן הזה צריך ללמוד וללמוד ואין לזה גמר, ואין יהודי שפמור מלימוד וידיעת כל התורה כולה.

והח"ח (כספר שם עולם פ"י) מבאר הפסוק: "ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", "ומקשים העולם דמאי חסד הוא. אבל לפי מה שכתבנו למעלה ניחא הכל, ובדרך משל, אחד שכר פועל, והבטוחו ליתן לו שכר גדול דהיינו דינר זהב עבור היום, אך התנה עמו שיעשה אותו היום באמונה ולא יבטל זמנו כלל, וקבל עליו הכל, וסמך בעל הבית ומסר לו כל העניינים הצריכים לזה, והתחיל הפועל ועשה איזה מינומין אחדים וחזר בו, וחרה לבעל הבית מאד על זה. והנה בערב בא הפועל אל הבעל הבית ואמר לו שלם לי את המגיע מאתך. ואמר לו מה מגיע לך, אמר לו ארבע קאפיק'ם לפי המינומין שעשיתי עמך לפי חשבון יום שלם. אמר לו הלא תבוש ותכלם לבקש ממני שכר פעולתך, די לך שאיני תובע אותך עבור הנהגתך הרעה עמדי שהפסקת באמצע פעולתך ואיני סמכתי עליך ומסרתי בידך כל הכלים הצריכים לזה. כן הדבר ממש, השם יתברך ברא התורה מראש וכדכתיב ה' קנני ראשית דרכו וגו', ונמע בה כל ענייני החכמה ודעת, ואחר כך ברא העולם ומלאו, ורצונו היה שיתקיימו חיי האדם על האדמה כל ימי העולם דהיינו ששת אלפי שנה, ובמשך זמן כזה היה יכול האדם ללמוד כל התורה בכלליה ופרטיה ולידע כל סודות התורה, וצוה על האדם שלא יאכל מעין הדעת כי הוא סיבה למיתתו, ועבר על צווי, ואחר כך הוסיפו עוד הדורות לחמוא בדור המבול ובדור הפלגה וכיוצא, עד שנתמעט הזמן ועמד על שבעים שנה, ומה הוא יכול ללמוד ולהשיג ולקיים במשך זמן קצר כזה, הלא הוא אחד מתשעים לפי ערך הזמן של ששת אלפים שקבע השם יתברך. ואף על פי כן השם יתברך בחסדו אינו מקפח שכר ומשלם לו לפי ערך

חכמתו ומעשיו שעשה בזמן קצר הזה. וזהו שאמר ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. וזהו שסיים התנא גם כן ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך, היינו אם העסק היה עם איזה בעל בית בודאי היה גוער בו, אבל השם יתברך אינו כן, שמשלם לו עבור הכל. וסיים על זה ודע שמתן שכרן וכו' היינו שמשלם להם בשכר הגדול אשר עין לא ראתה וגו' ולא בעניני עולם הזה הכלה והנפסד, וזהו גם כן מחסדי השם יתברך”.

והיינו שבמהותו על כל אדם מוטלת החובה לדעת וללמוד כל התורה כולה, ולזה נועדו כל חיי האדם, ולפיכך מי שכל כוחותיו מנוצלים רק לזה זכאי לשכר, אבל מי שלא מנצל את חיו נידון על הכל.

[ולפי דרכו של הח"ח יש לבאר גם מה שאנו אומרים בנשמת "אלו פינו מלא שירה כים. ולשונו רנה כהמון גליו. ושפתותינו שבה כמרחבי רקיע. ועיינו מאירות כשמש וכירת. וידינו פרושות כנשרי שמים. ורגלינו קלות כאילות. אין אנחנו מספיקים להודות לך וגו'"] דהיינו שאין בכוח אנוש אפשרות להודות על כל החסדים, ומה המסקנה? "על כן אברים שפלטת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם. וידו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבע. וכל ברך לך תכרע. וכל קומה לפנך תשתחוה. וכל לבבות ייראוך. וכל קרב וכליות זימרו לשמך", ולכאורה הרי אמרנו שאין לנו כלל את הכלים לשבח לקב"ה, ואיך בכח האברים הפה והלשון והקרב והכליות לשבח ולפאר? וכמדומה שה'הודאה' אינה ממין הפענה.

ברם הביאור בזה הוא: באמת אין שום אפשרות להודות לקב"ה, אבל האדם עושה את כל שביכולתו הוא מצידו עושה הכל, ואז הדבר נחשב לו כביכול עשה בשיא הדרגה ובשלימות גמורה. אבל מי שגם את זה אינו עושה, הוא באמת לא עשה כלום, שהרי אין גבול וקץ לחובה להלל ולשבח[.

המושגים שאנו מחוייבים בהם הם ידיעה מוחלטת בכל התורה כולה, ואם אכן מנצלים את כל הכוחות למטרה הזו, אזי גם אם לא נצליח להגיע לשלימות אך מאחר וכל המאמצים הוקדשו לזה, זה בגדר "אונס רחמנא פמריה" ונחשב הדבר כאילו למד הכל, אבל אם גם דבר שהיה יכול לא למד, פשיטא שלא יחשבו לו את מה שלא למד כאילו למד, לא רצית.

כך גם החובה לחיות עם 'שיויתי' ושכינה לנגדו כל היום, זה המינוח המחוייב, אין מטרה אחת לבריאת עם ישראל רק לתורה ועבודה, ואנחנו הנציגים לקיום כל הבריאה, כל הבריאה ניונית מהברכת המזון שלנו "הוא נתן לחם לכל בשר" בזכותנו, וכשמנצלים את כל הכוחות לדעת את כל התורה לעשות ולקיים, כשהיהודי נפטר לב"ע לקחו תורה מהעולם.

המעלות הגדולות כעת הפקר וכ"א יכול לזכות בהם

הגר"ח זצ"ל הוא כל התורה כולה, שואלים אותו בכל מקום, הכל הכל, בכל שנה היה לומד ומסיים את כל מה שנדרפס. וכעת נחסר הרבה תורה מהעולם. וכידוע מרן הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל גילה בא' מהספריו את דברי היערות דבש (חלק שני דרוש ז) על פמירת אדם גדול "רק שהאיש הצדיק היה מלוכב ומעומד במדות רבות וכמה מעלות טובות, ובמותו, הרי כל מעשיו ומדותו וקניניו שלימות שהיו לו, מופקדים, וכל איש ישראל יכול לזכות", כעת זה הפקר ואפשר לזכות בוה, זה מציאותי, להשקיע את כל הכוחות והתפילות לדעת ולהבין את כל התורה כולה.

ידועים דברי הגר"א בספר אבן שלמה, שכשאדם מגיע לבי"ד של מעלה נותנים לו מאה ושמונים יום לומר את כל דברי תורה שלמד, ובוחנים אותו על הכל, [וכך מפרש גם (ע"ד הנסתר) הגר"א במגילת אסתר עה"פ (פ"ב פ"ב) "ששה חדשים בשמן המור וגו'"], כשישאלו אותנו בבי"ד של מעלה "עמוד וערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית", ספק גדול אם יהיה לנו מה לומר יותר מחמש דקות...

רבינו הגדול האבי עזרי צדק"ל בשנותיו האחרונות לא זכר מה שלמד, והיה מאוד מרוד מזה, כל הזמן דיבר על כך שכשהוא יבוא לעולם העליון וישאלו אותו מה למד, והוא לא יזכור לענות להם. יום אחד באתי אליו ואני רואה שהוא מאוד נינוח, ואמר לי שמישהו הראה לו את הילקוט במשלי (י, תקמ"ה) עה"פ "לא ירעיב ד' נפש צדיק וכו'", "זה תלמיד חכם שכל זמן שמתעסק בתורה בחיים ואם נעלם ממנו פרק אחד או דבר מלמודו אינו נפטר מן העולם עד שמלאכי השרת באים בשעת פטירתו וסודרין לפניו כדי שלא יהא לו בושת פנים לפני הקב"ה לעתיד לבא", זה כבר גרם לו להיות מרוצה, לא היה לו חשש שישאלו אותו על מה שהוא לא למד, הרי הוא למד הכל, ואת מה ששכח כבר יזכירו לו כיוון שהוא שכח מזקנה. וכידוע שהיה מתבטא שכשיגיע לעוה"ב יפתח בריש פ"ב דובחים שהיה חביב עליו מאד. [היו לו בימינו רבים על יום המוות, ופ"א אמר, "כשאגיע לשם יהיו הרבה עונשים ודין שמים, אבל הכל שווה בכדי לראות אח"כ את הגרעק"א". בשנותיו האחרונות כשלא היה יכול ללמוד, היה מתמרמר "למה אני חי אם אין לי את היכולת ללמוד?" והתרחשה אז פירצה בעולם התורה והוא כתב מכתב וסתם את הגולל על הבעיה, ואמרתי לו: הנה, זה דבר שרק מכתב של הראש ישיבה היה יכול לפתור, כל אחד אחר שהיה כותב מכתב לא היה יוצא מזה כלום, והנה צריכים אותך בעולם. כמדומה שזה הניח דעתו לעשר דקות בלבד...].

הזדמנות להתבוננות במטרת החיים

אתם אנשים צעירים, הכוחות והמוח בשיא ההרגשה, ובמקום להתעסק בדברים במלים ובנייעים ודברי הבאי, צריך להשריש בקרבנו שהעולם הזה נועד אך ורק לאסוף ולצבור עוד ועוד תורה, ואין עוד שום תפקיד אחר מלבד זה. "להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים", הכל סביב זה וזה כל המטרה, וכל דבר אחר הוא היפך המטרה, וכעת נתנו לנו 'הזדמנות' להזכיר לעצמנו את מטרת החיים האמיתיים, הנה אדם שהיה מתמיד גדול מילדותו ממש, למד ולמד ללא הפסק, וידע וחזר ושנה פרקו מאה ומאה ואחת פעמים, וזה מחייב גדול, וכל אחד יכול להגיע לזה בתנאי אחד - שזו תהיה המטרה היחידה ועי"ז זוכים לסייעתא דשמיא, כשרוצים עוד דברים זה כבר ענין אחר לגמרי.

נטילתה כנתינתה, כשקוברים אדם שכל כולו תורה, אנו צריכים להתבונן בעצמנו היכן אנחנו בהשגות הללו, האם אני משתמש בחיים שלי למטרתם האמיתית? האם יש לי השגה ושיאפה בתורה? וכעת המעלות הללו הם הפקר וכל אחד יכול לזכות לפי שאיפתו.

משא מספד מרבנו מרן ראש הישיבה שליט"א לפני צאת מסע הלוויית שר התורה מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הדרך לזכות לכל התורה כולה

בס"ד, יום ראשון לסדר שמיני, י"ז אדר ב' תשפ"ב

מלויים נפטר, הגמרא דנה (סנהדרין מו:): "איבעיא להו הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי", יש מצות לוייה. את מה מלויים? מכואר בגמ' בכתובות (ז). ששיעור הלווייה הוא כפי דרגת הנפטר, והספק האם הלווייה היא בשביל הנפטר או בשביל הנשארים. ושם בגמ' מדמים לזוויית אדם גדול למעמד הר סיני, "נמילתה כנתינתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נמילתה בששים ריבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא", השישים ריבוא שהיו במתן תורה היו מצורת הנתינה, ובלי המעמד הזה וההשתתפות של כל השישים ריבוא לא הייתה התורה יכולה לינתן. וכך מפורש במד"ר (פרשת כי תבא) "אמר רשב"י מנין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהם דכתיב כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, מעשה ברבי שהי' דורש בבית המדרש הגדול וכשהי' מבקש ליכנס לדרוש הי' אומר ראו אם נתכנסו כל הקהל ומהיכן למד ממתן תורה מנין שנאמר באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי", ומכואר שיש שיעור שנצרך לצורת מסירת התורה, ולכאורה מה שייך ה"שיעור" הזה בנמילתה של תורה?

הנה הקב"ה נתן לנו את התורה בהר סיני, והיא לא נלקחת מאיתנו לעולם, הקב"ה נתן תורה ולא לוקח תורה, התורה קיימת בעולם הזה, וכיהודי עולה לעולם הבא את הזכויות הוא לוקח עמו לשם, אבל התורה שלמד נשארת כאן - היא לא נלקחת לשם, אין השגה של תורה בשמים וכפי שבשעלה משה למרום וביקשו המלאכים שתינתן להם התורה בשמים (יעו' בגמ' שבת פח:), ונענו שאין שייכות לתורה ולשמים, כל תורה שנלמדת בעוה"ז נשארת בעוה"ז וממתן תורה ועד היום נשארה ומתרבה עוד ועוד, ובכדי לשרוד כנגד היצה"ר שאף הוא בכל דוד ודוד "מתחדש בכל יום ויום", צריך תורה של הדור הזה בכדי להתמודד איתו, ולכל דור יש את הייחודיות שלו בלימוד התורה, בצורת הלימוד, בהבנת הלימוד, ושבעים פנים לתורה לכל דור ולכל תקופה לפי צרכיה, יש לזה דוגמאות רבות בגמ' "אמרו זקני דרום" (זבחים כב:), לא באו לציין כאן את מקום מגורם, אלא באו להגדיר את דרך הלימוד שהייתה ל"זקני דרום", הגמ' בבא מציעא (פה). "רבי זירא כי סליק לארעא דישיראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נמרדיה", הלימוד של בכל והלימוד של א"י זהו לימוד אחר, ולכל מקום ולכל דור יש את ההבנה המיוחדת הראויה לפי צורכם בכדי להתמודד עם היצה"ר, ורק כשתושלם הבריאה תהיה התורה באופן אחד לכל ישראל.

כל נפטר משאיר מאחוריו כאן בעוה"ז את תורתו, כשאדם רגיל נפטר מן העולם כמה תורה הוא משאיר? כמה 'כזיתים' בודדים, מיפה מן הים, מתוך כל הימים והשנים שקיבל משמאי בכדי לעסוק בתורה הוא ניצל ממש חלק ועיר, ולעומת זאת ישנם כאלו שניצלו כל רגע, אין יום שלא מילאו אותו בשלימות בתורה, וכל זה כעת לא נלקח ועובר לעולם העליון אלא נשאר כאן בעולם, מתפזר בעולם, וכבר הבאנו את דברי היערות דבש (חלק שני דרוש ז) על פטירת אדם גדול, שהיה מרן הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל מביא בהספדיו "רק שהאיש הצדיק היה מלוכב ומעומטר במדות רבות וכמה מעלות טובות, ובמותו, הרי כל מעשיו ומדות וקניניו שלימות שהיו לו, מופקרים, וכל איש ישראל יכול לזכות", וממילא כל אדם יכול לזכות בהשגות חדשות בתורה ממה שהשאיר הנפטר כאן.

ונמצא שכל מעמד של "נמילת התורה" הוא בעצם מעמד "נתינת התורה", שכן כל תורת הנפטר שנשארת כאן מתפזרת ונקנית בעוה"ז למי שתופם וזוכה בקניינים שהשאיר הנפטר.

ומי יזכה בזה כעת? בהר סיני כל אחד עמד במקום מוגדר לפי דרגתו, והקרוב קרוב קודם, והכל היה כפי ההכנה לקבלת התורה מיציאת מצרים ועד הר סיני, מי שרפו ידיו ברפידים קיבל פחות, וכך לפי חשבון מדוקדק כ"א קיבל את התורה בדרגה הראויה לו. ובאמת כיון שבכל יום ויום מתחדשת קבלת התורה, יש לכל יום ויום חשבון חדש וניתן לזכות לפי הכנת הכלי קיבול, [הרשב"א בתשו' וכן בבדק הבית (הבית השישי השער החמישי) כותב לגבי נמילת ידים "ועיקר נמילת ידים נמו מקידוש ידים ורגלים גמרינן לה ובעבודה הוא דכתיבה", האדם כשקם בבוקר הוא נועד לשרת את הקב"ה ככהן שמשרת בביהמ"ק, ולכך חייב בנמילת ידים]. וכ"ז הכנה לקבלת התורה שבכל יום.

אדם קיבל כלים וכוחות, גוף ואיברים, פה ואוזניים ועיניים ורגלים וידיים, הכל בכדי לסייע לו להגיע לתכליתו, וכשהוא אינו משתמש בהם לצורכם האמיתי, הקב"ה 'חומל' עליו, "בחמלה רבה אמונתך", [וכך מפרש המלבי"ם ענין חמלה (שמואל א' פט"ו פ"ט)], וכל יום ויום מקבלים את כל זה בכדי להגיע לקבלת התורה.

על פי רוב הליוייה לא משפיעה, כשהזורים מההלווייה כבר נשכח הדבר וממשיכים לשיגרה, וההתעוררות לפי ההכנה, אמרו שיש כאן מיליון אנשים, ויש לזה באמת השפעה זה גורם התפעלות, וזו הזדמנות, ומלבד המצוה של הלוויית המת, יש את הענין של הזכרון שנחרט לדורות מהמעמד. והכל לפי מה שמבקשים לראות, בשביל אחד לוייה זה משמרה ועבור אחר לוייה זה תחבורה וכ"א לפי דרכו רואה מה שרצוה לראות ומה שמעניין אותו, ולכן צריך להכין את העיניים והלב לראות מה שרוצים לראות בכדי להתחזק.

כשנולד רבי חיים זצוק"ל בירכו את אביו שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט, כמו כל אחד, אבל דבר אחד ברור: הוא רק למד ולא עניין אותו שום דבר אחר כל ימיו, כך גידלו אותו בבית אביו (מרן הסמייעפער זצוק"ל) וכך עלה ונתגדל, והיה מופקע בילדותו ובבחרותו וכל ימיו מכל דבר שאינו עסק התורה, הוא רק בלימוד, אצל אדם רגיל זו הפקעה מהמציאות של החיים, פשיטא שיש בזה קושי עצום והדרך הזו "תחילתה קוצים", מסתמא גם צחקו ממנו מה יצא ממנו עם הלימוד הזה וכו', אבל עובדה היא שהוא 'ניצח' את כולם, ההתמדה הזו היא יותר גדולה מכל דבר אחר, שואלים אותו בכל מקום בכל התורה כולה ועונה מיד, זה עצמו שלימות הבריאה - שהראש מכיל ויודע את כל התורה כולה.

השכל האנושי מכיל עשרות מונים לאין שיעור ממה שהוא יודע בפועל, וכבר דיברנו שבכדי לשרוד בעולם מספיק גם מוח של בעל חי, גם הבעלי חיים שאין להם את הכישורים של בנ"א חיים ומתפרנסים ואוכלים ושורדים בעולם, לאדם יש תכלית אחרת בעולם, מרגע הלידה המוח עובד, העיניים רואות והאוזניים שומעות והמוח קולט וכל דבר נרשם ונזכר לנצח (בזיכרוני שבילדותי ראיתי מחזה שגרם לי צמרמורת, ועד היום כשאני נזכר בזה זו ההרגשה שלי), הכל נחרט במוח ונשמר. ולכן בראש ובראשונה יש חשיבות עצומה לשמור על הזיכרון שנשמר במוח.

הוא היה דוגמא של קידוש ד', הוא השקיע כל כוחותיו בתורה 'לפי הספר', והנה במבחן התוצאה רואים כיצד זה מצליח, וזה המדרגה הגבוהה ביותר של קידוש ד'. הדבר היחידי שהוא עשה הוא רק ללמוד, וזה מוכיח שמי שלומד ולומד זוכה לכל התורה כולה, לא תלוי בכישורים ולא בשום דבר אחר, רק לשבת וללמוד. וממנו ההוכחה שמי שדבק בלימוד ורק לומד, מגיע להישגים שאף אחד אחר אינו מגיע, ושום אדם עם 'כישרון' מופלג לא יכול להגיע לזה מבלי לשבת וללמוד.

וצריך שנקבל על עצמנו קבלה גמורה, שמהיום - ו"ז אדר ב' - לא מתעניינים בכלום! אני חי חיים אחרים, מנסה את הדרך הזו, אין התעניינות, לא נייעם, לא מה שמתרחש בעולם, כל זה לא קשור אלי, מתעסקים רק במינימום שנוגע אלי, וזה מעט מאד, כל השאר מוקדש רק להתקדמות בלימוד, לחזרה, לתפילה, למידות טובות, יש בספרים 'הוראות' מדוקדקות מה דרך ההצלחה, ומו שמקיים את ההוראות הללו בעקביות מבלי להתחכם - מצליח תמיד, והוא זצ"ל ההוכחה לזה. זה המסר שאנו צריכים לקחת מהמעמד כאן.

הוא צעד בדרך הזו כבר כתשעים שנים, ממש מילדותו, וכך המשיך כל השנים - למד ולמד, אף אחד לא יודע על 'פמנמים' אחרים שעשה מלבד ללמוד וללמוד, וזכה בצורה הזו לגמור כל שנה את כל התורה כולה, ובלי ספק שכשהוא מגיע לשמים יש לו מה לומר, מאה ושמונים יום יהיה לו מה להגיד, כל מסכת שיאמרו לו הוא מיד כמעין המתגבר, המבחן שעוברים כשמגיעים לשמים הוא קשה מאד, וכבר הבאנו את דברי המדרש במשלי (פרשה י') "בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה. הקב"ה הופך את פניו ממנו, ומצירי גיהנם מתגברין בו כזאבי ערב, והם נומלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה. הקב"ה אומר לו, בני, כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו'".¹ אותנו ישאלו על יבמות ונעצור בדף י'... אוי לה לאותה בושה, ואילו אצלו הכל ללא מעצור.

אכן אנחנו לומדים, אבל הכל עם 'התחכמויות', ואח"כ מתפלאים למה לא מצליחים, ובלוייה כזו מוטל עלינו חיוב ללמוד מהדרך הזו, לא נראה לעין שיש עוד אדם שיכול להגיע למבחן בשמים ויודע לומר את כל התורה כולה, וזו הזדמנות לרצות את כל הרוחניות שיש כעת באויר, כעת עוסקים בהתמדה. תיכף תיגמר ההלווייה ועם מה נשארנו? נקבל על עצמנו לזכות בתורה האינוסופית שמתפורת כעת לחלל האויר, כל אחד ישתדל לקבל עוד מושגים בתורה, מושגים שלא היה לו יד בהם, לקבל ע"ע חזרות, לא להתעניין בכלום רק במה שכתוב בנמרא, אחרי חודש אתה בוודאי תרגיש שעברת לעולם אחר, זו הזדמנות שאינה חוזרת, ר' חיים זצ"ל היה תופעה עולמית פלאית שאין לה תמורה, והנה דוגמא חיה ל"סוף הכבוד לבוא", כעת כולם מתכבדים להיות בקרבנות, והנה התורה מצליחה.

¹ לשון המדרש: "אמר רבי ישמעאל, בא וראה כמה קשה יום הדין, שעתיד הקב"ה לזון את כל העולם כולו בעמק יהושפט. וכיון שתלמיד חכם בא לפניו, אומר לו, כלום עסקת בתורה. אמר הן. אומר לו הקב"ה, הואיל והודית אמור לפני מה שקרית ומה ששנית. מכאן אמרו, כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו, ומה ששנה תהא תפוס בידו, שלא תשיגוהו בושה וכלימה ליום הדין. היה רבי ישמעאל אומר, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה. ועל זה בקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום, ואמר, (תהלים ה, ד) ה' בקר תשמע קולי וגו'. בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה. הקב"ה הופך את פניו ממנו, ומצירי גיהנם מתגברין בו כזאבי ערב, והם נומלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה. הקב"ה אומר לו, בני, כל ההלכות למה לא שנית אותם. אם אומר להם הניחוהו, מוטב. ואם לאו, עושין לו כמדורשו ראשון ראשון. בא מי שיש בידו הלכות. אומר לו, בני, תורת כהנים למה לא שנית, שיש בו מומאת שרצים, מומאת נגעים, מומאת נתיקים וטהרת נתיקים, מומאת בתים וטהרת בתים, מומאת זבן וטהרת זבות, מומאת לידה וטהרת לידה, מומאת מצורע וטהרת מצורע, סדר וידוי של יום הכפורים, וגזירה שוה, ודיני ערכים, וכל דיני ישראל שהן דנין בתוכו. בא מי שיש בידו תורת כהנים. הקב"ה אומר לו, חמשה חומשי תורה למה לא שנית, שיש בהן קריאת שמע תפילין ומוזוה. בא מי שיש בידו חמשה חומשי תורה. אומר לו הקב"ה, למה לא למדת אגדה ולא שנית, שבשעה שהחכם יושב ודורש אני מוחל ומכפר עונותיהן של ישראל, ולא עוד, אלא שבשעה שהן עונין אמן היא שמה רבה אפילו אם נחתם גזר דינם אני מוחל להם ומכפר עונותיהן. בא מי שיש בו אגדה. הקב"ה אומר לו, בני, תלמוד למה לא למדת, שנאמר (קהלת א, ז) כל הנחלים הולכין אל הים והים איננו מלא. ואיזה זה, תלמוד. בא מי שיש בידו תלמוד. הקב"ה אומר לו, בני, הואיל ונתעסקת בתלמוד, צפית במרכבה וכו'".